

VILJANDI MUUSEUMI TOIMETISED

I

VILJANDI 2010

Toimetaja Ain-Andris Vislapuu
Keeletoimetaja Maarja Möldre
Resümeeide tõlkijad Ann Kuslap ja autorid
Küljendaja ja kujundaja Herki Helves

Kogumiku väljaandmist on toetanud
Harald Nurk Rootsist
Helgi Sooaru Kanadast
Helju Salumets Kanadast
Detlef Masing Saksamaalt
Eesti Kultuurkapitali Viljandimaa ekspertgrupp
Eesti Kultuurkapital

Esikaanel Nuija–Karksi tee ehitajad 1929. aastal. Foto A. Priimägi, Nuija.
Postkaart Olev Bendi kogust, VMF 518: 637 F10196.

ISSN 2228-0197

Trükikoda OÜ Vali Press

Viljandi Muuseum 2010

SISUKORD

- 5 OLEV BENDI KOLLEKTSIOON VILJANDI MUUSEUMI FOTOKOGUS
I OSA – VILJANDI MAAKOND
Tiina Parre
- 13 VILJANDI KODU-UURIMISE SELTSI TEGEVUSEST 1929–1944
Ain-Andris Vislapuu
- 25 ARHEOLOOGILISED KAEVAMISED VILJANDIS LOSSI 21 KRUNDIL
2009. AASTAL
Andres Tvauri
- 37 LOOMAD KESK- JA VARAUUSAEGSES LINNAS – ESIALGSEID TULE-
MUSI VILJANDI ZOOARHEOLOOGILISE MATERJALI KOHTA
Eve Rannamäe
- 51 VÄNDRA KIHELKONNA KIRIVÖÖD
Inna Raud
- 73 VILJANDI LINN JA VABADUSE RISTI VENNAD
Jaak Pihlak
- M Ä L E S T U S E D
- 173 KOOL, MIDA NAGU POLEKSKI OLNUD. MINU KOOLIAASTAD
VILJANDIS
Peeter Hunt
- 185 MÄLESTUSI ÕPETAJATEST VILJANDI II KESKKOOLIS AASTAIL
1944–1950
Olav Renno, Jüri Schvede, Arno Seemen

HEA LUGEJA!

Sinu ette lauale on jõudnud meie populaarteadusliku kogumiku Viljandi Muuseumi toimetised esimene väljaanne. Tegemist on uues kuues tuntud asjaga, mis jätkab muuseumi loomulikku kutsumust ja kohustust: populariseerida ajalugu ning oma kogudes olevaid kultuuriväärtusi.

Ajalugu ja muinsusväärtusi tutvustava tööga tegid 19. sajandi teisel poolel algust Viljandi Kirjandusliku Seltsi liikmed, kes jõudsid 1918. aastaks välja anda 13 aastaraamatut. Seltsi enda tegemisi kajastavate päevikute kõrval teadusartikleid, allikapublikatsioone ja mälestusi pakkuvad köited on tänaseni jäänud kohaliku ajalookirjanduse kullafondi. Eesti Vabariigi aegne Viljandi Muuseum ja Nõukogude perioodi koduloomuuseum iseseisvate väljaanneteni küll ei jõudnud, kuid sama asja aeti avalike loengute ja ajaleheartiklite kaudu, artikleid avaldati ka teadus- ja kodulooväljaannetes.

Iseseisva kirjastustegevuseni jõudis muuseum 1998. aastal, kui ilmus Viljandi Muuseumi aastaraamat 1997. Aastatel 1998–2009 anti välja 12 aastaraamatut. Kogumike teemadering on olnud päris lai: ajaloo kõrval arheoloogia, museoloogia, etnograafia jpm. Jõudu mööda on tegeldud allikate ning mälestuste publitseerimise ja kommenteerimisega.

Käesolev muuseumi perioodiline väljaanne on järjekorras juba kahekümne kuues ja ilmub toimetiste nime all. Formaadi muutumine on tingitud uutest oludest ja aegadest ning vajadusest olla paindlikum. Uuest väljaandest on kadunud muuseumi tegevuse aastaülevaate osa, mis on operatiivselt jälgitav internetis. Artiklite valiku põhimõtted on esialgu jäänud samaks, kuid plaanis on avardada nii geograafilisi, kronoloogilisi kui ka temaatilisi piire. Viljandi Muuseumi toimetised hakkavad ilmuma suuremas trükiformaadis – see lubab paremini paigutada nii fotosid kui jooniseid.

Mida on siis toimetistest sel korral huvitavat leida? Muuseumi endi töötajatest kirjutab Tiina Parre kolleksionäär Olev Bendist ja tema väärtuslikust fotokogust, Ain Vislapuu Viljandi Kodu-uurimise Seltsi tegevusest aastatel 1929–1944 ning allakirjutanu lõpetab oma uurimuste sarja Vabaduse Risti kavaleridest. Meie headelt koostööpartneritelt Tartu Ülikoolist ja TÜ Viljandi Kultuuriakadeemiast pärineb kolm kirjutist. Andres Tvauri artikkel käsitleb 2009. aastal Viljandis Lossi tänav 21 tehtud arheoloogilisi kaevamisi, Eve Rannamäe artikkel kõneleb Viljandi arheoloogilistest luuleidudest ja Inna Raud on kirja pannud Vändra kihelkonna kirivööde analüüsi.

Omaette osa on traditsiooniliselt mälestustel. Koolipõlvest pärinevad lood on üles tähendanud Peeter Hunt, Olav Renno, Jüri Schvede ja Arno Seemen.

Täname kõiki kaasautoreid ja toetajaid, kelle abiga on selle väljaande ilmumine võimalikuks saanud!

Lugupidamisega

Jaak Pihlak,
Viljandi Muuseumi direktor
3. detsembril 2010